

Unele observații și propuneri privind necesitatea modificării

OUG nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru,

în materia dreptului familiei

Intrarea în vigoare a noului Cod civil și a noului Cod de procedură civilă a adus modificări importante sistemului dreptului civil și justiției civile din țara noastră, concretizate și printr-o serie vastă de noi acțiuni pe rolul instanțelor judecătorești.

Printre domeniile în care au intervenit schimbări majore prin intrarea în vigoare a noilor coduri se numără și dreptul familiei. În această materie reșezarea reglementării și viziunea legiuitorului în abordarea relațiilor de familie au condus, implicit, și la modificarea instituțiilor existente sau la crearea unor instituții noi. În consecință, în fața instanței de tutelă, alături de multe dintre acțiunile fostului Cod al familiei, preluate într-o formulă similară sau mai elaborată de actuala reglementare, pot fi deduse judecății și diverse alte tipuri de cereri de chemare în judecată. Astfel de instituții noi și, implicit, de acțiuni noi sunt, de pildă, cele referitoare la despăgubiri pentru prejudiciul produs prin ruperea abuzivă a logodnei, dreptul la compensație, restrângerea dreptului de a încheia acte de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei, separația judiciară de bunuri, protecția locuinței familiei, anularea convenției matrimoniale, prestația compensatorie, dreptul la despăgubiri, exercițiul autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, schimbarea locuinței copilului, restituirea obligației de întreținere nedatorate etc.

Dat fiind parcursul legislativ în materia dreptului familiei, evident că pentru o parte a acestor acțiuni nu se putea fixa corespondența cu acțiunile reglementate expres în Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru¹, cu modificările și completările ulterioare. Față de specificul reglementării în materia taxelor de timbru, acest fapt conducea la serioase

¹ Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 173 din 29.07.1997

dificultăți în activitatea de regularizare a cererilor, în contextul determinat de consecința aplicării sancțiunii privind anularea cererii de chemare în judecată care intervine în caz de netimbrare sau timbrare insuficientă a acesteia (art. 197 C.proc.civ.), cu atât mai mult cu cât exista riscul unor interpretări divergente a textelor de lege existente la acel moment, cu rezultatul stabilirii unor taxe de timbru diferite pentru același tip de acțiune².

Prin OUG nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru³ a fost înlocuită vechea reglementare în acest domeniu, legiuitorul urmărind, printre altele, „ca sistemul de taxare să reflecte noua structură și dinamică a procesului civil”⁴ și reușind să acopere în mare parte dificultățile apărute în domeniul timbrării noilor acțiuni în justiție în materie civilă și să alinieze legislația în acord cu asigurarea dreptului de acces la justiție.

Sunt preluate principiile legislației anterioare, taxele judiciare de timbru fiind stabilite în mod diferențiat, după cum obiectul acțiunilor și cererilor introduse la instanțele judecătorești este sau nu evaluabil în bani. Rezultă din analiza reglementării trei categorii de cereri și acțiuni adresate instanței în funcție de modul de taxare: acțiuni și cereri evaluabile și bani, acțiuni și cereri neevaluabile în bani și acțiuni și cereri pentru care se prevede un regim distinct de taxare, categorie în care sunt incluse acțiunile și cererile scutite de la plata taxei judiciare de timbru.

Noua reglementare a taxelor de timbru cuprinde, în art. 15 din OUG nr. 80/2013, o serie de dispoziții privind timbrarea unor acțiuni și cereri referitoare la raporturile de familie, anume specificate, care însă nu sunt nici exhaustive și nici foarte clare, reprezentând, de altfel, o preluare și adaptare a fostului articol 7 din Legea nr. 146/1997, completat cu o dispoziție generală în privința cererilor în materie neevaluabile în bani.

Expresia „unele acțiuni și cereri referitoare la raporturile de familie” conduce la concluzia de principiu că cererile expres enumerate de text sunt supuse regimului de taxare

² Spre exemplu, în ceea ce privește timbrarea cererii de acordare a despăgubirilor, formulată în baza art. 388 C. civ., sau a cererii prin care se solicită prestație compensatorie, formulată în baza art. 390 C.civ, au existat în practică diverse opinii care au mers de la timbrarea la valoare până la scutirea de taxă de timbru.

³ Ordonanța de urgență nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 392 din 29.06.2013.

⁴ Ordonanța de urgență nr. 80/2013 - expunerea de motive

stabilit în articolul susmenționat, în timp ce restul acțiunilor privind raporturile de familie, care exced enumerării prevăzute de art. 15 din OUG nr. 80/2013, cu excepția celor scutite de plata taxei judiciare de timbru, dacă sunt evaluabile în bani sunt supuse dreptului comun specific timbrării respectivelor categorii de cereri, iar dacă sunt neevaluabile în bani sunt timbrate cu 20 lei, în baza dispozițiilor art. 15 lit. f) din OUG nr. 80/2013.

În baza normelor generale, cererile privind raporturile de familie al căror obiect este evaluabil în bani, cum ar fi despăgubirile pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei în cazul ruperii abuzive a logodnei sau a provocării ruperii abuzive a logodnei (art. 269 C. civ.) sau dreptul la compensație (art. 328 C.civ.), vor fi timbrate potrivit dreptului comun în materia cererilor evaluabile în bani, reglementat de art. 3 din OUG nr. 80/2013, iar cele privind lichidarea regimului matrimonial, potrivit prevederilor art. 5 al aceluiași act normativ. Cererile privind raporturile de familie al căror obiect este neevaluabil în bani, precum cele privind mandatul judiciar (art. 315 C.civ.), interdicția încheierii actelor care pun în pericol grav intereselor familiei (art. 316 C.civ.), dreptul la informare (art. 318 C. civ.), autorizarea încheierii convenției matrimoniale de către minor [art. 337 alin. (1) C.civ.], cererea de separație judiciară de bunuri (art. 370 C.civ.), acțiunile privind filiația, autorizarea căsătoriei minorului, etc., vor fi supuse taxei de timbru reglementate de art. 15 lit. f) din OUG nr. 80/2013.

Având în vedere faptul că dispoziția art. 15 lit. f) din OUG nr. 80/2013 este incident pentru timbrarea oricăror alte cereri neevaluabile în bani care privesc raporturile de familie „dacă nu sunt scutite, potrivit legii, de taxa de timbru”, ne întrebăm dacă și cererile privind nulitatea sau anularea unor acte juridice cum ar fi nulitatea căsătoriei (art. 293 și urm. C.civ) sau anularea căsătoriei (art. 297 și urm. C.civ), anularea convenției matrimoniale încheiate de minor [art. 337 alin. (3) C.civ.], anularea actului încheiat fără consimțământul expres al celuilalt soț (art. 347 C.civ.), etc. vor intra în sfera de aplicare a acestei dispoziții, chiar dacă există, în același act normativ, și norma specială din art. 8 alin (1) lit. b), potrivit căreia cererile în anularea sau constatarea nulității unui act juridic nepatrimonial se taxează cu 100 lei.

Timbrarea unora dintre acțiunile de dreptul familiei evaluabile în bani a generat, în practică, diverse opinii. Astfel, de exemplu, cererea de acordare a despăgubirilor, formulată în baza art. 388 C. civ., sau cererea prin care se solicită prestație compensatorie au cunoscut diverse puncte de vedere cu privire la timbrare, prin noua reglementare acestea dobândind o rezolvare unitară, prevăzută expres de lege. Pentru aceste cereri legiuitorul a stabilit o taxă fixă, de 50 lei [art. 15 lit. d) din OUG nr. 80/2013], punându-se capăt interpretărilor divergente și dilemelor născute anterior. Apreciem ca fiind binevenită reglementarea expresă a taxei de timbru pentru cele două categorii de cereri, quantumul respectivei taxe de timbru reprezentând opțiunea legiuitorului, indiferent de complexitatea unor astfel de cereri.

De asemenea, apreciem ca fiind binevenită prevederea unei taxe fixe, de 20 lei, pentru toate cererile privind locuința familiei care nu sunt formulate accesoriu cererii de divorț. Se pot include aici toate cererile privind folosința spațiului imobilului care a constituit locuința familiei, atribuirea contractului de închiriere, anularea actelor încheiate de unul dintre soți fără consimțământul celuilalt, stabilirea indemnizației pentru acoperirea cheltuielilor de instalare într-o altă locuință, evacuarea sau reintegrarea unuia dintre soți din/în locuința familiei.

În ceea ce privește timbrarea acțiunilor specifice dreptului familiei, indicate expres de prevederile dispozițiilor art 15 din OUG nr. 80/2013, apreciem că reglementarea actuală necesită unele îmbunătățiri, pentru considerentele pe care le vom expune în continuare.

a) Divorțul

Prin art. 373, Codul civil reglementează patru tipuri de divorț: prin acordul soților, la cererea ambilor soți sau a unuia dintre soți acceptată de celălalt, pentru motive temeinice din cauza cărora raporturile dintre soți sunt grav vătămate și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă, la cererea unuia dintre soți după o separare în fapt care a durat cel puțin doi ani și la cererea aceluia dintre soți a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei. Fiecare dintre aceste categorii de cereri de divorț are o natură juridică distinctă, ce implică o serie de particularități privind procedura de soluționare, elemente specifice

referitoare la probatoriul administrat, cu consecință directă asupra complexității unor astfel de cauze.

E de specificat și că, în cazul divorțului prin acord la cererea unuia dintre soți acceptată de celălalt, inițial cererea se formulează ca divorț din culpă, indiferent dacă temeiul indicat de reclamant este 373 lit. b) sau 373 lit. c) C.civ., iar pe parcursul soluționării cauzei poate interveni (și e de dorit să intervină) o schimbare de atitudine din partea părților. Astfel: fie pârâtul recunoaște faptele care au dus la destrămarea vieții conjugale și, cu acordul reclamantului, cererea se transformă în divorț prin acord, potrivit art. 931 C.proc.civ., fie reclamantul își modifică propriu-zis cererea și, alături de pârât, solicită desfacerea căsătoriei prin acordul soților, respectarea prevederilor art. 204 C.proc.civ. fiind implicit realizată.

Potrivit vechii reglementări, respectiv art. 7 lit a) și b) din Legea nr. 146/1997, cererile de divorț, în funcție de temeiul de drept invocat, dar și de starea socială a reclamantului erau timbrate diferit. Se percepea o taxă de timbru de 39 lei atât pentru cererile de divorț din culpă cât și pentru cele prin acordul soților și o taxă de timbru de 8 lei pentru divorțul cerut de acela dintre soți a cărui stare de sănătate făcea imposibilă continuarea căsătoriei, precum și în cazul în care reclamantul făcea dovada că nu realizează venituri sau că acestea erau inferioare salariului minim brut pe țară.

Actuala reglementare menține diferențiat cuantumul taxei de timbru, criteriul de stabilire fiind exclusiv obiectul cererii de desfacere a căsătoriei. Art. 15 din OUG nr. 80/2013 stabilește că taxa judiciară de timbru este de 200 lei pentru cererile de divorț prin acordul soților (lit. a), de 100 lei pentru divorțul din motive temeinice și cel pentru separare în fapt de cel puțin doi ani (lit. b) și mai mică, de 50 lei, pentru cererea de divorț a aceluia dintre soți a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei (lit. c).

Având în vedere noua concepție de taxare diferențiată între divorțul prin acord (200 lei) și cel din culpă (100 lei), se pot ivi eventuale întrebări sau nedumeriri:

- 1) Deși soluționarea dosarelor de divorț din culpă este mult mai complicată și necesită mult mai mult timp, efort intelectual și emoțional-afectiv, precum și cheltuieli mai

mari, atât pentru instanță cât și pentru părți, în comparație cu soluționarea celor de divorț prin acordul soților, o diferență a taxei de timbru între cele două tipuri de desfacere a căsătoriei în defavoarea cererii de divorț din culpă ar putea fi justificată de o intenție legiuitorului de stimulare a justițiabililor să formuleze astfel de cereri în detrimentul celor de divorț prin acordul soților? Probabil o intenție ar fi aceea că s-a dorit ca pentru aceste categorii de cereri părțile să fie „încurajate” să apeleze la mijloacele alternative de soluționare a divorțului prin acord, respectiv procedura administrativă sau cea notarială. Nu este, însă, de neglijat că pentru desfacerea căsătoriei pe cale administrativă este necesar a fi îndeplinită condiția ca din căsătoria soților să nu existe copii minori sau asimilați acestora și nici că, alături de multele avantaje, procedura notarială presupune, pe de o parte, o disponibilitate financiară a părților, despre care nu putem vorbi, deocamdată cel puțin, că ar exista generalizat la nivelul justițiabilului român în această perioadă, iar, pe de altă parte, existența acordului soților cu privire la exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, învoială care trebuie să corespundă interesului superior al copilului. În consecință, apreciem că cel mai plauzibil efect al reglementării diferențiate pentru cele două categorii de cereri de divorț va fi o încărcare suplimentară și nejustificată a rolului instanțelor cu cereri de divorț din culpă și evitarea formulării cererilor de divorț prin acord. Opinăm că, atât pentru celeritatea soluționării cauzelor, cât și pentru soții care urmează să suporte traumele specifice unui divorț, ar fi benefică o reanalizare a cuantumului taxelor de timbru și o echilibrare a acestora. Considerăm că, în epoca în care, în tot mai multe sisteme de drept din Europa și nu numai, se renunță la stabilirea culpei în divorț, o stimulare a solicitării divorțului din culpă în detrimentul celui prin acordul soților nu poate fi benefică nici pentru justițiabili și nici pentru instanțele judecătorești.

- 2) În cazul tezei a doua a art. 373 lit. a) C.civ., deși este vorba tot despre un divorț prin acordul soților, cererea de chemare în judecată este formulată la început ca divorț din culpă, indiferent de temeiul său concret, respectiv, culpa exclusivă a pârâtului, culpa comună sau culpa exclusivă a reclamantului, potrivit prevederilor art. 373 lit b)

și c) C.civ.. Stabilirea în acest sens a obiectului cererii va determina achitarea unei taxe de timbru de 100 lei la momentul introducerii sale și parcurgerea perioadei de verificare și regularizare a cererii de chemare în judecată care poate dura și până la aproximativ 120 de zile (în care nu intră durata efectivă de transmitere a actelor de procedură). La termenul de judecată la care cererea de divorț a soțului reclamant va fi acceptată, în condițiile art. 931 C.proc.civ, de către soțul pârât sau la care reclamantul își va modifica cererea de divorț întemeind-o pe acordul părților, instanța va trebui să dispună în legătură cu taxa de timbru datorată. Suntem în prezența unei noi cereri de chemare în judecată, cerere adițională, dedusă în această modalitate judecătii și anume prin modificarea cererii introductive de instanță, cerere care are un obiect nou - divorțul prin acord, diferit de cel inițial. Taxa de timbru pentru divorțul prin acord este de 200 lei, astfel că se impune obligarea părților la achitarea diferenței de 100 lei, în completarea taxei de timbru anterior achitate⁵. Așadar instanța nu va putea soluționa cererea de divorț prin acord la termenul la care acordul soților este exprimat, ci va trebui să acorde un nou termen pentru completarea timbrării cererii, dacă părțile nu au anticipat și nu fac dovada achitării diferenței de taxă de timbru la termen, cu consecința prelugirii inutile și irosirii resurselor folosite pentru gestionarea unui dosar care ar fi putut fi soluționat la un prim termen de judecată, acordat foarte probabil fără să se impună parcurgea etapei de regularizare a cererii, dat fiind conținutul destul de simplificat al unei cereri de divorț prin acord.

- 3) Totuși, în situațiile prezentate este probabil să poată interveni dificultăți de interpretare neunitară dat fiind că OUG 80/2013 reglementează la art. 36 alin (1) modalitatea de calcul a taxei de timbru doar pentru ipoteza apariției în cursul procesului a unor elemente care determină o valoare mai mare a obiectului cererii, când este statuată o suplimentare a sumei datorate cu titlu de taxă de timbru pentru cererea care la momentul depunerii a fost taxată corespunzător. Se poate constata

⁵ Considerăm că, intervenind acordul soților, instanța va pune în vedere ambelor părți, iar nu doar reclamantului, să completeze taxa de timbru cu diferența datorată modificării cererii.

că preluarea fostului art 20 alin. (2) din Legea 146/1997 a fost realizată cu modificări. În textul de lege abrogat elementele care interveneau în timpul procesului și care determinau o valoare mai mare a taxei de timbru nu erau limitate la majorarea valorii obiectului cererii.⁶ În acest context se poate ridica întrebarea: întrucât divorțul nu este o cerere evaluabilă în bani a existat intenția legiuitorului de a exclude cererile neevaluabile în bani de la completarea taxei de timbru în ipoteza modificării obiectului lor tot într-unul neevaluabil în bani?⁷

- 4) Mai mari dificultăți însă ar putea interveni în aplicarea alin. (2) al aceluiași art. 36 din OUG nr. 80/2013, conform căruia: „dacă până la termenul prevăzut de lege sau stabilit de instanță reclamantul nu îndeplinește obligația de plată a taxei, acțiunea ori cererea nu va putea fi anulată integral, ci va trebui soluționată în limitele în care taxa judiciară de timbru s-a plătit în mod legal”. Prin urmare, dacă părțile nu completează taxa de timbru pentru divorțul prin acordul lor, instanța va trebui să ignore cererea adițională și să se pronunțe pe cererea introductivă de instanță sau modificată pe aspecte care nu influențează cuantumul taxei de timbru achitată inițial și le va obliga să probeze culpa în desfacerea căsătoriei, urmând să pronunțe divorțul în baza art. 373 lit. b) sau c) C. civ.? Legiuitorul a avut în vedere și a evaluat consecința neachitării sumei pentru completarea taxei de timbru asupra soluționării litigiului? Ajunge un principiu ce ține de fiscalitate să împietzeze asupra principiilor

⁶ Art. 20 alin. (2) extras din Legea 146/1997:

Dacă taxa judiciară de timbru nu a fost plătită în cuantumul legal, în momentul înregistrării acțiunii sau cererii, ori dacă, în cursul procesului, apar elemente care determină o valoare mai mare, instanța va pune în vedere petentului să achite suma datorată până la primul termen de judecată. (...)

⁷ Este adevărat, problema ar părea falsă din punct de vedere fiscal și nu ar exista dificultate de interpretare și nici de apreciere a sumei concrete dacă pentru cererea neevaluabilă nu ar exista o reglementare expresă a cuantumului taxei de timbru datorate (cum este pentru divorț), diferită de cea generală, potrivit căreia se percepe o taxă de 20 lei (art 27 din OUG 80/2013). Nici în această ipoteză credem că nu este de neglijat temeiul de drept în baza căruia se stabilește cuantumul taxei de timbru datorate sau se anulează o cerere pentru neachitarea taxei de timbru, element care poate avea consecințe juridice în calea de atac.

fundamentale ale procesului civil⁸ și ale art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁹?

Propunere:

Reanalizarea oportunității menținerii unor taxe de timbru diferențiate pentru cererile de divorț prin acord și cele de divorț din culpă.

b) Cererile privind raporturile dintre părinți și copii

Printre cererile accesorii divorțului se numără și cele privind raporturile dintre părinți și copiii lor minori rezultați din căsătorie sau asimilați acestora¹⁰, respectiv: exercițiul autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, stabilirea contribuției fiecăruia dintre părinți la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor, relațiile personale dintre copil și părintele cu care acesta nu locuiește. Noțiunile privind exercițiul autorității părintești și stabilirea locuinței copilului au înlocuit noțiunea de „încredințare a copilului spre creștere și educare unuia dintre părinți”, reglementată de fostul Cod al familiei, deși instituțiile în sine nu se suprapun.

Cu privire la unele dintre aceste cereri accesorii (exercițiul autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, stabilirea contribuției fiecăruia dintre părinți la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor) instanța are obligația de a se pronunța chiar dacă nu a fost solicitat prin cerere [art. 918 alin. (2) C.proc.civ; art. 396 C.civ, art. 438 C.civ.]

⁸ Cap. II din Titlul preliminar la Codul de procedură civilă.

⁹ În Cauza Weissman s.a c Romaniei din 24 mai 2006, ținând cont de principiul conform căruia Convenția urmărește protejarea unor drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective, Curtea Europeană a Drepturilor Omului arată că: „cuanțumul cheltuielilor de judecată, apreciat în contextul circumstanțelor unei spețe date, inclusiv capacitatea reclamantului de a le achita, precum și faza procedurală în care aceasta restricție este impusă sunt factori care trebuie luați în considerare atunci când se determina dacă o persoană a beneficiat de dreptul de acces la un tribunal sau dacă, datorită cuanțumului cheltuielilor de judecată, dreptul de acces la un tribunal a fost restrâns în așa măsură încât este afectat în însăși substanța sa.”

¹⁰ Potrivit art. 396 C.civ, instanța de tutelă hotărăște, odată cu pronunțarea divorțului, asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori.

Prin art. 7 lit. c) din Legea nr. 146/1997 era stabilită taxa de timbru de 6 lei pentru cererea de încredințare a copiilor minori, introdusă separat de acțiunea de divorț, pentru cererile de reîncredințare a copiilor minori formulate ulterior divorțului, precum și pentru cererile de încredințare a copiilor minori din afara căsătoriei, formulate potrivit art. 65 din Codul familiei. Alături de cererile de încredințare/reîncredințare erau menționate și cererea de stabilire a locuinței minorilor întemeiată pe art. 100 din Codul familiei și cea privind purtarea numelui introdusă de părintele care a recunoscut copilul, fixându-se același cuantum al taxei judiciare de timbru.

Art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013 enumeră nu tocmai sistematizat¹¹ cererile accesorii specifice efectelor divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori, respectiv cele care au ca obiect exercitarea autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor și dreptul părintelui de a avea legături personale cu copilul, la care adaugă cererile altor persoane decât părinții de a avea legături personale cu copilul și, nedefinite în concret, cererile privind locuința familiei. Pentru fiecare dintre ele se stabilește o taxa de timbru de 20 lei, cu condiția ca menționatele cereri să nu fie capete de cerere accesorii formulate în cadrul unei acțiuni de divorț.

Mergând pe linia vechii practici judiciare privind timbrarea cererilor de încredințare a copiilor minori separat de acțiunea de divorț sau între părinții necăsătoriți ori a celor de modificare a măsurii în temeiul art 44 din fostul Cod al familiei, aparent nu ar trebui să existe dificultate de apreciere a taxei de timbru datorate pentru oricare dintre cererile privind raporturile dintre părinți și copiii lor minori¹², când oricare dintre aceste cereri ar reprezenta capătul principal al cererii introductive de instanță.

¹¹ Instituția stabilirii locuinței copilului astfel cum a fost reglementată de art. 100 din fostul Cod al familiei, nu este preluată de Codul civil, în ciuda identității de denumire. (art. 400 C.civ.), iar distincția între exercițiul autorității părintești și locuința copilului este cea dintre sfera noțiunii și diferența specifică.

¹² Mai puțin cererea privind stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, pentru care ne vom exprima observațiile separat.

Întrucât textul legal are însă incidență într-o serie largă de acțiuni circumscrise domeniului raporturilor dintre părinți și copiii lor minori, se pot pune unele dintre următoarele întrebări:

- 1) Conținutul textului legal cuprinde în enumerarea sa cereri asupra cărora instanța este obligată să se pronunțe și în alte cauze în afară de divorț, în lipsa unei solicitări exprese formulate de părți (nulitatea căsătoriei, filiație). Dat fiind că, potrivit art. 260 C.civ, copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie, cum este justificată intenția legiuitorului de a trata diferențiat din punct al taxării cereri având practic același obiect și care pun din punct de vedere procedural aceleași probleme? Poate reprezenta un criteriu valid de diferențiere modalitatea de formulare a cererii - accesorie sau nu unei cereri principale de divorț - atâta vreme cât situația de fapt și de drept preexistentă între părinți determină calea legală de urmat?
- 2) Întrucât art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013 face referire la cereri care, ca regulă, se formulează în cadrul unei acțiuni de divorț, specificându-se că pentru aceste cereri se percepe taxă de timbru dacă nu sunt formulate ca accesorii unei astfel de cereri principale, se poate interpreta că dispoziția amintită se referă și la timbrarea cererilor care privesc pe copiii din afara căsătoriei, sau doar pe cei din căsătorie, a căror situație se rezolva, de regulă, prin cereri accesorii divorțului părinților?¹³
- 3) Dacă trebuie timbrate cererile privind exercițiul autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor sau de stabilire a modului de realizare a relațiilor personale ale copilului cu părintele cu care acesta nu locuiește, formulate accesoriu unor alte cereri decât cea de divorț, cum ar fi cererile referitoare la filiație, în care, conform art. 438 C. civ., instanța este obligată să se pronunțe, chiar din oficiu, și cu privire la stabilirea numelui copilului, exercitarea autorității părintești și obligația părintelui de a-l întreține pe copil, ce atitudine va avea instanța în ipoteza netimbrării acestor capete de cerere?

¹³ Dispozițiile art. 7 lit.c) din Legea nr. 146/1997 completate și cu dispoziții exprese din fostul Cod al familiei care faceau trimitere la divorț erau acoperitoare pentru toate aceste situații.

Potrivit dispozițiilor art. 34 alin. (2) din OUG nr. 80/2013, dacă la momentul înregistrării cererii au fost timbrate doar o parte dintre capetele de cerere, acțiunea va fi anulată în parte, numai pentru acele capete de cerere pentru care nu a fost achitată taxa judiciară de timbru. Dar, într-o cerere de stabilire a filiației de exemplu, unde instanța are obligația de a se pronunța chiar din oficiu cu privire la situația copilului a cărui filiație se stabilește (art. 438 C.civ.), instanța va trebui să soluționeze și cererile accesorii, chiar dacă nu sunt legal timbrate. Aceasta va putea conduce chiar la omisiunea reclamantului de a formula capetele de cerere accesorii, pentru a evita anularea cererii în procedura de regularizare, ceea ce va produce dificultăți suplimentare în soluționarea cauzei.

- 4) Ce se va întâmpla însă în cazul în care, de exemplu, reclamantul timbrează capetele de cerere accesorii și nu timbrează sau timbrează insuficient capătul de cerere principal, atunci când taxa de timbru are un quantum diferit de 20 lei?
- 5) Toate cererile referitoare la relațiile dintre părinți și copiii lor minori enumerate de art. 15 lit e) sunt subsumate aspectelor ce țin de autoritatea părintească și, implicit, se referă la ocrotirea minorilor, în sens larg. Formularea generală „ocrotirea minorilor” (existentă și în fosta reglementare) care se regăsește în art. 29 alin. (1) lit. e) din OUG nr. 80/2013 care stabilește cererile scutite de plata taxei de timbru a generat deja, în literatura de specialitate, interpretarea potrivit căreia această expresie ar include și cererile privind exercitarea autorității părintești¹⁴, deși acestea sunt reglementate expres de art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013. Care este sensul exact al reglementării acestei scutiri de taxă de timbru? Considerăm că această scutire se referă la cererile privind luarea măsurilor de protecție specială prevăzute în Capitolul III – „Protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi” din Legea nr. 272/2004 privind protecția drepturilor copilului, însă sensul folosirii acestei expresii poate ar trebuie precizat pentru a nu naște divergențe în interpretarea sa.

¹⁴ Alexandra Weisman – „Cererea privind exercitarea autorității părintești asupra minorului exclusiv de către unul dintre părinți”, disponibil pe <http://www.juridice.ro/276307/cererea-privind-exercitarea-autoritatii-parintesti-asupra-minorului-exclusiv-de-catre-unul-dintre-parinti.html>.

Propunere:

Stabilirea unui regim juridic unitar pentru timbrarea cererilor prevăzute la art. 396 și urm. C. civ., care se aplică raporturilor dintre părinți și copii, indiferent de statutul juridic al copilului și asupra cărora instanța are obligația să se pronunțe chiar din oficiu în cadrul mai multor categorii de acțiuni cu obiect principal diferit.

Definirea termenului „ocrotirea minorilor” utilizat în art. 29 alin. (1) lit. e) din OUG nr. 80/2013.

c) Obligația de întreținere

Ca și fostul Cod al familiei, Codul civil reglementează obligația de întreținere atât între părinți și copiii lor minori și majori aflați în continuarea studiilor (până la vârsta de 26 de ani), cât și între alte categorii de persoane (soți și foști soți, rude în linie dreaptă, frați și surori, inclusiv din adopție etc.).

Acțiunile care pot fi formulate în cadrul instanței de tutelă în această materie se referă la: stabilirea contribuției fiecăruia dintre părinți la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor minori și a copiilor majori aflați în continuarea studiilor, stabilirea obligației de întreținere între celelalte persoane prevăzute de lege, mărirea, micșorarea sau încetarea pensiei de întreținere, restituirea întreținerii nedatorate.

Dintre acestea, cererile care privesc contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor minori vor fi formulate (capete de cerere accesorii) în cadrul cauzelor de divorț, nulitatea căsătoriei ori stabilirea filiației, stabilirea sau modificarea locuinței copilului, instanța fiind obligată ca, odată cu admiterea unor astfel de cereri, să se pronunțe și din oficiu asupra acestui aspect, chiar dacă nu s-a solicitat de către părți.

Alte cereri, cum sunt cele privind contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor majori aflați în continuarea studiilor,

sau cererile de întreținere între celelalte categorii de persoane prevăzute de lege se solicită, în principiu, pe cale principală.

Cererile de stabilire a obligației întreținere între foștii soți se pot formula fie în cadrul procesului de divorț, fie ulterior, pe cale principală.

În ceea ce privește modul de timbrare al cererilor referitoare la obligația de întreținere, Legea nr. 146/1997 prevedea că acestea sunt scutite de taxa de timbru, indiferent dacă erau formulate pe cale principală sau accesorie [art. 15 lit. c) din Legea nr. 146/1997].

În actuala reglementare, timbrarea cererilor privind contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor este reglementată diferențiat. Pe de o parte, prin art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013 se prevede că „pentru cererile care nu sunt accesorii unei cereri de divorț și care au ca obiect ... stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor...” taxa de timbru este de 20 lei, iar pe de altă parte, prin art. 29 lit. c) din OUG nr. 80/2013, se arată că sunt scutite de la plata taxelor de timbru obligațiile legale și contractuale de întreținere.

O primă concluzie ar fi aceea că toate cererile formulate pe cale principală sau accesorie unei alte cereri decât cea de divorț, având ca obiect obligația de întreținere a părinților, în care creditorul este minor, vor timbrate cu 20 de lei. Scutirea de taxa de timbru prevăzută de art. 29 lit. c) din OUG nr. 80/2013 se referă la orice alte cereri privind obligația de întreținere, care nu sunt formulate accesoriu cererii de divorț sau care nu privesc contribuția părintelui la cheltuielile de creștere și educare a copilului minor. Astfel, de exemplu, vor fi scutite de plata taxei de timbru cererile privind stabilirea, modificarea, încetarea sau restituirea taxei de timbru formulate de persoane majore (soți, foști soți, rude în gradul și ordinea de prioritate prevăzute de lege, copii majori aflați în continuarea studiilor), întrucât aceste cereri nu fac parte din categoriile menționate și nu le sunt aplicabile dispozițiile art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013. Apreciem că reglementarea diferențiată a timbrării cererilor privind obligația de întreținere apare discriminatorie tocmai în defavoarea copiilor minori.

În plus, prin dispozițiile art. 13 alin. (1) lit a) din Legea nr. 36/2012¹⁵, unele categorii de creditori ai obligației de întreținere beneficiază de asistență judiciară gratuită, în formele prevăzute de art. 6 și art. 8 din OUG nr. 51/2008¹⁶, pentru cererile formulate prin intermediul autorității centrale, în condițiile art. 46 din Regulamentul (CE) nr. 4/2009, respectiv art. 15 din Convenția de la Haga din 2007. Printre aceste categorii de creditori se numără „creditorii obligației de întreținere care nu au împlinit 18 ani sau aflați în continuarea studiilor, dar nu mai mult de 21 de ani”. În condițiile formulării cererii de stabilire sau modificare ori încetare a obligației de întreținere cu sau fără element de extraneitate pe cale principală, aplicarea dispozițiilor care stabilesc taxa de timbru creează, de asemenea, un regim discriminatoriu în privința suportării acestei taxe între copiii minori care solicită obligarea părinților la contribuția la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională.

Având în vedere că reglementarea Codului civil privind obligația de întreținere generează o serie vastă de tipuri de cereri cu acest obiect, care beneficiază de dispoziții legale diferite privind stabilire taxei de timbru, pot lua naștere următoarele dileme și observații:

- 1) Pentru cererea de contribuție la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională formulată de copilul major aflat în continuarea studiilor, reglementată de art. 499 alin. (3) C.civ., se aplică scutirea de taxa de timbru prevăzută în art. 29 lit. c) din OUG nr. 80/2013 sau taxa de 20 lei prevăzută de art. 15 lit. e) din același act normativ (obligația legală fiind similară celei care privește copilul minor, dar cererea neputând fi accesorie divorțului)?
- 2) Când cererea de contribuție la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională este formulată ca un capăt de cerere accesoriu al altei cereri

¹⁵ Legea 36/2012 privind unele măsuri necesare pentru aplicarea unor regulamente și decizii ale Consiliului Uniunii Europene, precum și instrumente de drept internațional privat în domeniul obligațiilor de întreținere, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 392 din 21.03.2012

¹⁶ OUG nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 327, Partea I, din 25.04.2008 a fost aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 193/2008 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 723, Partea I, din 24.10.2008.

decât cea de divorț, cum ar fi cererile referitoare la filiație, conform art. 438 C. civ. instanța este obligată să se pronunțe, chiar din oficiu, și cu privire la stabilirea numelui copilului, exercitarea autorității părintești și obligația părintelui de a-l întreține pe copil. Cererile care formează aceste capete accesorii beneficiază de același regim juridic ca și atunci când sunt formulate în cadrul unei cereri de divorț, în sensul că ele se referă la situația copilului ai cărui părinți nu locuiesc și gospodăresc împreună, situație pe care instanța va trebui să o soluționeze având în vedere interesul superior al copilului ori de câte ori se ivește, chiar dacă nu s-a solicitat acest lucru de către părți. Nefăcând parte dintre categoriile de cereri formulate accesoriu divorțului, fac acestea parte dintre cererile care, potrivit art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013 trebuie timbrate cu 20 lei?

Această diferență de regim juridic ar putea conduce părțile la evitarea formulării acestor capete de cerere, care, cumulate, ar însemna plata unei taxe de timbru de cel puțin 60 lei. Nefiind formulate aceste capete de cerere s-ar evita consecința anularii cererii ca netimbrată în procedura de regularizare, instanța fiind oricum obligată să se pronunțe din oficiu, ceea ar îngreuna judecata¹⁷. Astfel, părintele reclamant ar putea formula doar unele capete de cerere, a căror soluționare implică și existența unei soluții cu privire la alte aspecte, instanța fiind nevoită să se pronunțe din oficiu cu privire la acestea din urmă. De pildă, în cazul în care reclamantul formulează doar capetele de cerere privind stabilirea locuinței copilului și contribuția la cheltuielile de întreținere a copilului minor, pe care le și timbrează, judecătorul va fi obligat să dispună din oficiu și cu privire la exercitarea autorității părintești, de aceasta depinzând locuința copilului și, prin urmare, și stabilirea obligației de întreținere. Cum se va proceda, în astfel de cazuri, în privința timbrării acțiunii?

¹⁷ Aceeași întrebare s-ar putea pune și pentru situația în care, pe cale principală, se solicită modificarea măsurilor privind situația copilului minor ai cărui părinți sunt separați, respectiv exercițiul autorității părintești, stabilirea locuinței copilului, contribuția la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copilului și relațiile personale ale copilului cu părintele la care nu locuiește.

- 3) Există o importantă diferență de regim juridic, discriminatoriu, în defavoarea copiilor minori, în situația formulării cererii de stabilire a obligației de întreținere a părinților față de copiii minori (care, dacă nu este accesorie divorțului trebuie timbrată cu 20 lei, astfel cum prevede art. 15 lit. e) din OUG nr. 80/2013) și a formulării cererilor de stabilire a obligației de întreținere, tot pe cale principală, între alte persoane (de ex. foști soți, copilul celuilalt soț, frați și surori, etc.), care sunt scutite de plata taxei de timbru potrivit art. 29 lit. c) din OUG nr. 80/2013. Mai mult, poate exista diferență de regim juridic sub acest spect și între copiii aceleiași familii, dacă unii sunt majori în continuarea studiilor și alții sunt încă minori.

Propunere:

Stabilirea unui regim juridic unitar pentru timbrarea cererilor privind obligația de întreținere.

d) Timbrarea cererilor privind constatarea nulității sau anulării unor acte juridice specifice raporturilor de familie nu a primit o reglementare expresă în OUG nr. 80/2013.

În materia dreptului familiei există o serie vastă de acțiuni privind anularea unor acte juridice evaluabile și neevaluabile în bani.

Astfel, dintre cererile privind anularea unor acte juridice evaluabile în bani fac parte, în principal, cereri care privesc anularea unor acte încheiate de unul dintre soți în fraudă intereselor celuilalt soț sau ale unor terțe persoane (de regulă creditorii ai soților) cu nerespectarea dispozițiilor regimului matrimonial aplicabil. În cazul unor astfel de cereri, în lipsa unor reglementări speciale, sunt aplicabile dispozițiile prevăzute de art. 3 lit. a) din OUG nr. 80/2013, care privesc acțiunile și cererile evaluabile în bani.

Timbrarea cererilor de constatare a nulității sau anulare a unor acte juridice neevaluabile în bani, cum ar fi convenția matrimonială (care nu poate fi evaluabilă în bani, deși are consecințe patrimoniale) se realizează potrivit dispozițiilor art. 15 lit. f) din OUG nr. 80/2013, care, întrucât este o dispoziție specială, apreciem că se va aplica raporturilor de familie, în locul celei prevăzute de art. 8 lit. b) din același act normativ, care constituie

norma legală generală aplicabilă timbrării cererilor în anularea sau constatarea nulității unui act juridic nepatrimonial.

Totuși, stabilirea timbrării acțiunilor de dreptul familiei privind nulitatea sau anularea actelor juridice nepatrimoniale nu este dincolo de orice îndoială. Ne punem, de exemplu, problema timbrării acțiunilor privind constatarea nulității sau anularea căsătoriei. Anterior punerii în aplicare a OUG nr. 80/2013, cererile în constatarea nulității sau anularea căsătoriei erau timbrate în baza art. 3 lit. b) din Legea nr. 146/1997, care dispunea cu privire la taxele de timbru pentru cererile în anularea sau în constatarea nulității unui act juridic nepatrimonial. OUG nr. 80/2013 reia această reglementare în art. 8 lit. b), fixând taxa de timbru de 100 lei pentru cererile în anularea sau în constatarea nulității unui act juridic nepatrimonial, însă cuprinde și dispoziția specială cuprinsă în art. 15 lit. f), potrivit căreia orice altă cerere neevaluabilă în bani care privește raporturile de familie se timbrează cu 20 lei.

Întrebări care se pot pune cu privire la cererile privind nulitatea sau anularea unei acte juridice din dreptul familiei:

- 1) Putem interpreta fără dubiu că aceste acțiuni privind constatarea nulității sau în anularea căsătoriei, care se referă la un act juridic nepatrimonial încheiat între soți, intră sub incidența art. 15 lit. f) din OUG nr. 80/2013, percepându-se o taxă de timbru de 20 lei, sau se pune întrebarea dacă se vor timbra cu 100 lei potrivit dispozițiilor art. 8 alin. (1) lit. b) al aceluiași act normativ, care stabilește taxa de timbru pentru cererile în anularea sau constatarea nulității unui act juridic nepatrimonial?
- 2) Dacă actul juridic a cărui nulitate/anulare se solicită are și valențe patrimoniale, fără însă a se putea determina în concret valoarea obiectului său, ce criterii pot fi avute în vedere pentru stabilirea taxei de timbru?

Propunere:

Analizarea oportunității de reglementare expresă a modalității de stabilire a taxei de timbru a unor cereri privind constatarea nulității sau anularea unor acte juridice nepatrimoniale specifice raporturilor de familie.

CONCLUZII

Timbrarea acțiunilor formulate în fața instanțelor judecătorești constituie un element foarte important pentru îndeplinirea în bune condiții a procedurilor specifice fazei regularizării cererilor. De aceea, o reglementare clară și cuprinzătoare a taxelor de timbru aplicabilă tuturor categoriilor de acțiuni civile constituie un element important al facilitării accesului la justiție al tuturor cetățenilor.¹⁸

Un alt element important îl constituie crearea unui echilibru necesar în privința cuantumului taxelor de timbru pentru diferite cereri adresate instanțelor judecătorești, prin care justițiabilii să fie îndemnați să apeleze la procedurile cele mai simple și mai adecvate pentru realizarea scopului pe care aceștia îl urmăresc prin promovarea fiecărei acțiuni. Mai ales în domeniul raporturilor de familie, unde relațiile interumane sunt deosebit de sensibile, iar protecția interesului superior al copilului primează în soluționarea oricăror cauze, acest element cu valoare de principiu devine extrem de important.

Nu în ultimul rând, corelarea dispozițiilor dreptului intern cu cele ale reglementărilor europene și internaționale în acest domeniu prezintă o mare importanță în realizarea unei justiții care să corespundă standardelor contemporane.

Având în vedere aspectele mai sus prezentate, considerăm că o serie de neclarități și omisiuni care s-au strecurat în textul OUG nr. 80/2013 ar putea fi remediate prin Legea de aprobare a acestei Ordonanțe, această Lege oferind oportunitatea realizării unor modificări și completări ale acestui act normativ.

Judecător dr. Cristiana-Mihaela Crăciunescu

Judecător Tania Bădin

Formatori INM – Catedra de Dreptul familiei

¹⁸ În ceea ce privește cerința previzibilității legii, Curtea Europeană a drepturilor Omului reamintește că „o normă este *previzibilă* numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane - care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate - să își corecteze conduita” (cauza Rotaru c România, 4 mai 2000).

NOTA

***OPINIILE CUPRINSE ÎN PREZENTUL MATERIAL AU FOST ÎNSUȘITE ȘI DE
CEILALȚI FORMATORI AI CATEDREI DE DREPTUL FAMILIEI.***